

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Ως περιβαλλοντική γνώση ορίζεται η ικανότητα των ατόμων να καταλάβουν και να αξιολογήσουν την επίδραση της κοινωνίας στο περιβάλλον (Gambro και Switzky, 1996). Έτσι η περιβαλλοντική γνώση προβάλλει μέσα από την αναγνώριση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και την κατανόηση των αιτιών και των συνεπειών τους.

Η στάση είναι η κατάσταση ετοιμότητας και η τάση για απάντηση με ορισμένο τρόπο απέναντι σε συγκεκριμένο ερέθισμα. Οι περισσότερες στάσεις ενός ατόμου βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση και εκφράζονται με το λόγο ή τη συμπεριφορά του μόνο όταν το αντικείμενο της στάσης γίνεται αντιληπτό. Οι στάσεις ενισχύονται από πεποιθήσεις (το γνωστικό μέρος) και συχνά προσελκύουν ισχυρά συναισθήματα (το συναισθηματικό ή συγκινησιακό μέρος) τα οποία μπορεί να οδηγήσουν σε ιδιαίτερες προθέσεις συμπεριφοράς (το συστατικό της τάσης για δράση) (Oppenheim, 1992).

Πολλοί ερευνητές επισημαίνουν την ανάγκη ενίσχυσης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία, καθώς τα περιβαλλοντικά προβλήματα συνεχώς αυξάνονται (Hausbeck et al, 1992, Gambro και Switzky, 1996). Στην Ελλάδα η Π.Ε. νομοθετικά έχει αναγνωρισθεί ως μέρος του σχολικού προγράμματος της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από το 1990. Η έλλειψη όμως αποτελεσματικής ενημέρωσης και εκπαίδευσης των καθηγητών στον τομέα αυτό, δυσχεραίνει την εφαρμογή της Π.Ε. στην αίθουσα διδασκαλίας (Τάρταρης, 1996).

Η Ντουβλή, 1997, πραγματοποίησε μια έρευνα με μαθητές της Α Λυκείου και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η περιβαλλοντική γνώση είναι γενικά περιορισμένη, ενώ αντιθέτως οι μαθητές παρουσιάζουν θετική στάση για το περιβάλλον. Ακόμα, έδειξε ότι οι μαθητές αστικών περιοχών έχουν περισσότερες γνώσεις σε σύγκριση με μαθητές αγροτικών περιοχών ενώ δεν παρουσιάζουν διαφορά στις στάσεις και ότι δεν παρατηρείται διαφορά στη γνώση μεταξύ των φύλων, ενώ οι μαθήτριες έχουν θετικότερη στάση. Ο Παντής Ι, 1996, σε έρευνα που είχε πραγματοποιήσει με νέους

(18-25 χρονών) έχει διαπιστώσει ότι η πλειοψηφία των νέων έχει τις βασικές γνώσεις για τις λειτουργίες των φυσικών φαινομένων, καθώς και ευνοϊκές προς τις οικολογικές θέσεις απόψεις. Επίσης, ότι παρουσιάζεται ομοιομορφία στις γνώσεις μεταξύ νέων και μεγαλύτερων, ενώ αντιθέτως οι νέοι εμφανίζονται περισσότερο ευαισθητοποιημένοι.

Σε ό,τι αφορά τους καθηγητές, έχει αποδειχθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του χρόνου διδασκαλίας στο σχολείο καταναλώνεται για την ακαδημαϊκή μόρφωση και ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των καθηγητών χρειάζονται εκπαίδευση για να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και ικανότητες, μέσω των οποίων θα βοηθήσουν τους μαθητές να πετύχουν ορισμένους στόχους (Simpson et al, 1989). Γενικά, επικρατεί η τάση οι καθηγητές να επικεντρώνουν την προσπάθειά τους στον τομέα των γνώσεων σχεδόν αποφεύγοντας να ασχοληθούν με θέματα περιβαλλοντικών αξιών (Singletary, 1992). Επιπρόσθετα, εξαιτίας της έλλειψης εκπαίδευσης των ίδιων, πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούν να προσφέρουν στους μαθητές τους τις απαραίτητες γνώσεις και εμπειρίες ώστε να γίνουν αργότερα ενεργοί πολίτες (Yager, 1986). Ένα άλλο σημείο, ιδιαίτερης σημασίας για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, είναι το γεγονός ότι η περιορισμένη κατανόηση των περιβαλλοντικών θεμάτων από τους καθηγητές, λόγω της ελάχιστης εκπαίδευσης και υποστήριξης της οποίας τυγχάνουν, δεν τους επιτρέπει να εκτιμήσουν την παιδαγωγική ορθότητα των ιδεών τους ή να προσδιορίσουν τον τρόπο με τον οποίο το επιστημονικό πεδίο τους μπορεί να συνδεθεί με ένα περιβαλλοντικό θέμα (Samuel, 1993).

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δεν αφορά μόνο τους καθηγητές ορισμένων ειδικοτήτων. Ο Singletary (1992) επιχειρηματολογεί υπέρ της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέσα στο κατακερματισμένο σχολικό πρόγραμμα (αν και παραδέχεται πως κάτι τέτοιο είναι δύσκολο) και της ολιστικής θεώρησης που είναι απαραίτητη για την περιβαλλοντική αφύπνιση και δράση. Έχει παρατηρηθεί όμως διαφορά στις στάσεις απέναντι στο περιβάλλον μεταξύ καθηγητών θετικών και θεωρητικών επιστημών (Pettus et al, 1978). Σε αντίθετο συμπέρασμα με το τελευταίο κατέληξε ο Ρακιντζής (1997) σε έρευνα του στην Ελλάδα. Επίσης, ο ίδιος, έδειξε ότι το επίπεδο των γνώσεων των καθηγητών αυξάνει ανάλογα με τα έτη υπηρεσίας, χωρίς να μεταβάλλονται οι στάσεις τους, ότι οι καθηγητές έχουν υψηλότερο επίπεδο γνώσεων σε σχέση με τις καθηγήτριες, αλλά για τις στάσεις ισχύει το αντίστροφο, ότι

οι καθηγητές που κατάγονται από αστικές περιοχές έχουν το ίδιο επίπεδο γνώσεων με αυτούς που κατάγονται από αγροτικές, παρόλο που οι καθηγητές που υπηρετούν σε σχολεία αγροτικών περιοχών έχουν θετικότερες στάσεις. Τέλος, ότι όσοι καθηγητές ασχολήθηκαν με την Π.Ε. διαθέτουν περισσότερες γνώσεις και θετικότερες στάσεις απ' ό,τι οι υπόλοιποι συνάδελφοι τους.

Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης έχει καταδειχθεί ότι η γνώση της οικολογίας και μόνο δεν οδηγεί σε περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά, παρόλο που είναι ένας σημαντικός παράγοντας, αν σκεφτεί κανείς τη σημασία της οικολογικής σκέψης στη λήψη αποφάσεων (Hines et. al, 1986-87). Ωστόσο, η γνώση των οικολογικών διεργασιών, σε συνδυασμό με την υιοθέτηση των απαραίτητων στάσεων μπορούν να συμβάλουν στην περιβαλλοντικά υπεύθυνη συμπεριφορά (Hungerfold και Volk, 1990). Επίσης έχει αποδειχθεί ότι η γνώση είναι προϋπόθεση στη λήψη αποφάσεων για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος (Kaplan και Monroe, 1988 και Ramsey et al, 1989).

Ένας τομέας που έχει μελετηθεί ιδιαίτερα είναι η συσχέτιση γνώσεων και στάσεων. Από διάφορες σχετικές έρευνες φαίνεται ότι μπορεί να “αποδειχθεί” κάθε άποψη. Έτσι η Zimmerman (1996), ύστερα από μια ερευνητική ανασκόπηση 15 χρόνων, κατέληξε στο ότι άτομα με υψηλότερο επίπεδο γνώσεων σχετικά με το περιβάλλον εμφανίζουν περισσότερο θετική συμπεριφορά απέναντι σε αυτό από ό,τι άτομα με χαμηλότερο επίπεδο γνώσεων. Οι Singletary et al. (1988) υποστήριξαν ότι η γνώση δε θεωρείται πλέον το κυρίαρχο στοιχείο που διαμορφώνει τη στάση αλλά οπωσδήποτε σχετίζεται σε κάποιο βαθμό μ’ αυτή. Σε αντίθεση η έρευνα των Yount και Horton (1992) έδειξε ότι αυξάνοντας τη γνώση των ατόμων για περιβαλλοντικά θέματα, δεν αλλάζει η στάση τους απέναντι σ’ αυτά. Ακόμα, έχει επισημανθεί ότι η σχέση στάσης και συμπεριφοράς δεν είναι αυτόματη ούτε δεδομένη κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες (Παρασκευόπουλος και Παντελειάδου, 1993). Για παράδειγμα τα άτομα που αναπτύσσουν μια θετική στάση προς το περιβάλλον δεν είναι βέβαιο ότι θα προστατεύσουν το περιβάλλον σε μια δεδομένη περίπτωση. Παρόλα αυτά η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να αλλάξει μια ελαφρώς θετική στάση των μαθητών απέναντι στο περιβάλλον σε μια αρκετά θετική (Jaus, 1982). Επίσης, η διδασκαλία περιβαλλοντικών μαθημάτων μπορεί από μόνη της να μην αλλάζει τις στάσεις των μαθητών, βελτιώνει όμως την ποιότητα των επιχειρημάτων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για την υποστήριξη μιας απόφασης

η οποία θα οδηγήσει στη λύση ενός περιβαλλοντικού προβλήματος (Yount και Horton, 1992 και Kinsey και Wheatly, 1984). Τέλος, η χρησιμότητα των αποτελεσμάτων ερευνών που δείχνουν μια θετική αλλαγή στις γνώσεις, τις στάσεις και τη συμπεριφορά μαθητών που υποβλήθηκαν σε κάποιας μορφής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, μετριάζεται εξαιτίας προβλημάτων σχετικών με το σχεδιασμό της έρευνας ή την ανάλυση των δεδομένων (Leeming et al,1993).